

Jaarstukken 2017

Inhoud

DEEL 1 BESTUURSVERSLAG	1
1. ALGEMENE INFORMATIE	1
1.1. Doelstelling (mission statement)	1
1.2. Kernactiviteiten	1
1.3. Juridische structuur	2
1.4. Interne organisatiestructuur	2
1.4.1. Algemeen	2
1.4.2. Raad van toezicht	3
1.5. Belangrijke elementen gevoerde beleid	3
1.6. Belangrijke wijzigingen in statutaire doelstellingen	4
2. FINANCIËLE INFORMATIE	5
2.1. Financiering	5
2.2. De ontwikkeling gedurende het boekjaar	5
2.2.1. Personele ontwikkeling	6
2.3. De behaalde baten en resultaten	7
2.3.1. Baten	7
2.3.2. Lasten	7
2.3.3. Resultaat	7
2.4. De toestand op balansdatum (solvabiliteit en liquiditeit)	7
2.5. De voornaamste risico's en onzekerheden	7
2.5.1. Afhankelijkheid OCW instellingssubsidie	8
2.6. Kasstromen en financieringsbehoefte	8
2.7. Het gevoerde beleggingsbeleid en informatie over financiële instrumenten	9
2.8. Het beleid met betrekking tot de omvang en functie van het vrij besteedbare vermogen	9
2.9. Europese en Nationale aanbestedingen	9
3. INFORMATIE OVER TOEPASSING VAN GEDRAGSCODES	10
3.1. Governance codes	10
3.2. Gedragscodes in het kader van personeel	10
4. TOEKOMSTPARAGRAAF	11
4.1. Algemeen	11
4.2. Investerings	11
4.3. Personeelsbezetting	11
4.4. Omstandigheden waarvan de ontwikkeling van de baten afhankelijk is	11
DEEL 2: JAARREKENING	12
5. BALANS STICHTING KENNISNET PER 31 DECEMBER 2017	12
6. STAAT VAN BATEN EN LASTEN STICHTING KENNISNET 2017	14
7. KASSTROOMOVERZICHT STICHTING KENNISNET 2017	15
8. TOELICHTING	16
8.1. Algemeen	16
8.2. Grondslagen voor de activa en passiva	16
8.2.1. Immateriële vaste activa	16
8.2.2. Materiële vaste activa	16
8.3. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat	17
8.4. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht	18
8.5. Toelichting balans per post	18
8.6. Toelichting staat van baten en lasten per post	24

8.7.	Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	30
8.8.	Aanwending van het saldo staat van baten en lasten.....	31
8.9.	Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum	31
9.	BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN EN LEDEN RAAD VAN TOEZICHT	32
9.1.	Leidinggevende topfunctionarissen	32
9.2.	Toezi chthoudende topfunctionarissen	34
9.3.	Gewezen topfunctionarissen.....	37
10.	ONDERTEKENING JAARREKENING	38
	DEEL 3: OVERIGE GEGEVENS	39
11.	CONTROLEVERKLARING	39

Deel 1 Bestuursverslag

1. Algemene informatie

1.1. Doelstelling (mission statement)

Elke leerling verdient eigentijds, veilig en persoonlijk onderwijs. Daarom ondersteunt Kennisnet scholen met ict. We zorgen voor een landelijke ict-basisinfrastructuur, adviseren de sectorraden en delen onze kennis met het primair onderwijs (po), het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo).

Dit komt tot uiting in de missie van Kennisnet: *laat ict werken voor het onderwijs*.

Kennisnet is een publieke organisatie die wordt gefinancierd door het ministerie van OCW. Kennisnet werkt voor het onderwijs en is ook van het onderwijs. De activiteiten waar Kennisnet zich op richt, komen tot stand in overleg met de sectorraden en het ministerie van OCW en sluiten aan bij de vraagstukken waar bestuurders mee bezig zijn. In het Jaarplan 2017 is vastgelegd welke activiteiten Kennisnet vanuit haar basissubsidie onderneemt. Daarnaast ondersteunt Kennisnet de sectorraden bij het waarmaken van de ambities zoals vastgelegd in de sector- en bestuursakkoorden en het Doorbraakproject Onderwijs & ICT. We dragen eraan bij dat leerlingen meer worden uitgedaagd en beter kunnen presteren en dat interne processen van scholen beter georganiseerd worden.

1.2. Kernactiviteiten

De activiteiten van Kennisnet hebben betrekking op het realiseren van een landelijke ict-infrastructuur, het strategisch adviseren van de sectoren en het bieden van expertise.

Functie	Publieke landelijke ict-infrastructuur (generieke voorzieningen, platformdiensten, standaarden & architectuur)	Strategisch (sector)advies	Kennis- en expertisefunctie
Doel van de functie	Laten werken van ict-ketens: - beschikbaarheid van digitale leermiddelen verbeteren - Informatiehuishouding stroomlijnen - administratieve lasten verminderen	Versterken positie van het onderwijs	Verbeteren inzet van ict door onderwijs(instellingen)

- Het creëren van een landelijke **ict-basisinfrastructuur**: We zorgen dat publieke voorzieningen beschikbaar zijn voor het onderwijs. We zetten ons ervoor in dat bijvoorbeeld leveranciers uitwisseling tussen digitale onderwijsvoorzieningen mogelijk maken. We zorgen er onder andere voor dat digitaal leermateriaal goed vindbaar is en dat informatiestromen zo efficiënt mogelijk ingericht zijn.
- Het geven van **strategisch advies**: In samenwerking met de sectorraden zorgen we ervoor dat de positie van het onderwijs wordt versterkt, bijvoorbeeld door het dichterbij elkaar brengen van vraag en aanbod van digitale leermaterialen. In de leermiddelenketen is met het platform Edu-K de publiek-private dialoog verstevigd. Andere thema's waar veel aandacht voor was waren digitale geletterdheid (in relatie tot Onderwijs2032) en Informatiebeveiliging en privacy. In het kader van het Doorbraakproject Onderwijs en ICT is ingezet op ontwikkelingen in de leermiddelenmarkt en het bewustwordingsproces van bestuurders ten aanzien van hun rol.
- Het bieden van **expertise**: Samen met het onderwijs ontwikkelen, duiden en verspreiden we kennis over het effectief en efficiënt gebruik van ict. Kennis over de inzet van eigentijdse leermiddelen, het slimmer organiseren van het onderwijs en het uitbouwen van de 21e eeuwse vaardigheden. Dit doen we voor schoolbestuurders, schoolleiders, (ict)-managers en leraren, vooral online.

Met deze activiteiten dragen we bij aan de ambities van het onderwijs. Deze ambities zijn geclusterd in drie thema's: eigentijdse leermiddelen, slimme organisatie van het leren en meer rendement uit ict.

1.3. Juridische structuur

Kennisnet is een private stichting die publiek is gefinancierd. Stichting Kennisnet is georganiseerd volgens een raad van toezicht-model. Het bestuur is het besluitvormend orgaan van Kennisnet. Het bestuur bestaat uit de statutaire bestuurder die de titel algemeen directeur heeft.

Kennisnet heeft een 100% deelneming in Kennisnetdiensten B.V. te Zoetermeer. Deze besloten vennootschap heeft geen activiteiten.

1.4. Interne organisatiestructuur

1.4.1. Algemeen

Kennisnet kent twee inhoudelijke units: Voorzieningen en Expertise. Bovendien is er een pool van strategisch adviseurs. Daarnaast zijn er twee stafafdelingen: Strategie & externe betrekkingen en Bedrijfsvoering & control. De algemeen directeur en de directeur operations vormen samen de directie. De directeur operations is ook eindverantwoordelijk voor de unit Voorzieningen en de afdeling Bedrijfsvoering & control.

Kennisnet kent een management team (MT) waar de besluitvorming onder eindverantwoordelijkheid van de bestuurder plaatsvindt. Het MT neemt besluiten over de hoofdlijnen van beleid; zowel wat betreft de inhoud als voor de bedrijfsvoering. Het MT bestond in 2017 uit de directie en de manager Strategie en externe betrekkingen en manager Expertise.

Figuur 1: Organogram Kennisnet

1.4.2. Raad van toezicht

De raad van toezicht ziet toe op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij Kennisnet. De raad van toezicht bestaat uit vijf leden en een onafhankelijk voorzitter. De leden worden benoemd voor een periode van vier jaar met de eenmalige mogelijkheid tot aansluitende herbenoeming. De sectorraden benoemen drie leden, zodat is geborgd dat Kennisnet van en voor het onderwijs blijft. De twee onafhankelijke leden zorgen voor de wisselwerking met de rest van de samenleving. Bij de samenstelling van de raad van toezicht wordt gelet op diverse facetten die de aandacht van de raad vragen. De raad van toezicht wordt in ieder geval samengesteld op basis van algemene toezichthoudende kwaliteiten, affiniteit met de doelstelling van de stichting en met een variatie in deskundigheden en competenties.

De raad van toezicht:

- functioneert als adviseur en klankbord voor het bestuur
- ziet toe op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij Kennisnet
- bewaakt een zorgvuldig besluitvormingsproces binnen de stichting, zodat de strategie en bijbehorende activiteiten van de stichting aansluiten op de beleidsagenda's van de sectorraden
- toetst of er sprake is van een goede dialoog met de sectorraden bij het ontwikkelen van de meerjarenkoers zoals die is vastgelegd in het meerjarenplan en de bijbehorende meerjarenbegroting
- is verantwoordelijk voor het goedkeuren van het jaarplan, de begroting en het jaarverslag
- is werkgever en verantwoordelijk voor het benoemen en beoordelen van het bestuur

De raad van toezicht bestaat per 31 december 2017 uit de volgende personen:

- Henk Hagoort, voorzitter college van bestuur Windesheim (onafhankelijk voorzitter)
- Ewald van Vliet, voorzitter college van bestuur Stichting Lucas Onderwijs (benoemd door de PO-Raad).
- Nico de Jong, algemeen directeur/bestuurder Calscollege (benoemd door de VO-raad)
- Ben Geerdink, voorzitter college van bestuur Rijn IJssel (benoemd door de MBO Raad in overeenstemming met AOC Raad)
- Han Dieperink, algemeen directeur Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf
- Geri Bonhof, zelfstandig ondernemer (Bonhof Toezicht & Advies).

1.5. Belangrijke elementen gevoerde beleid

Kennisnet is van en voor het onderwijs. Een onderdeel van dit eigenaarschap van het onderwijsveld is dat de PO-Raad, VO-raad en MBO Raad goedkeuringsrecht hebben op meerjarenplannen en meerjarenbegrotingen van Kennisnet. Het ministerie van OCW subsidieert Kennisnet. Jaarlijks wordt, op basis van het jaarplan, een subsidieaanvraag ingediend. Deze wordt door OCW beoordeeld. Hierbij wordt gelet op de aansluiting van de activiteiten op de collectieve vraag van het onderwijs, wordt bekeken in hoeverre activiteiten aansluiten bij de publieke taken van Kennisnet en wordt ook de doelmatigheid van uitgaven meegenomen. De verantwoording vindt jaarlijks plaats op basis van het jaarverslag.

Als publieke organisatie is het van belang goed bewust te zijn van de positionering. Zo wordt bijvoorbeeld afgewogen of activiteiten door de markt zelf kunnen worden opgepakt of dat Kennisnet die activiteiten gaat uitvoeren. Als expertiseorganisatie baseert Kennisnet zich zoveel mogelijk op de laatste resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Om rendement te behalen voor het onderwijs is samenwerking in de onderwijsketen een voorwaarde. Daarbij wordt gewerkt aan een open publiek-private dialoog, bijvoorbeeld in het kader van Edu-K waarin het onderwijs en organisaties uit het leermiddelendomein gezamenlijk het gesprek voeren over implementatievraagstukken.

De toegevoegde waarde van Kennisnet richt zich op twee aspecten:

1. **Eigentijds en uitdagend onderwijs:** Elke leerling verdient eigentijds, veilig en persoonlijk onderwijs. Vanuit de behoefte aan onderwijs op maat moeten de randvoorwaarden goed georganiseerd zijn. Kennisnet adviseert sectorraden en besturen in het effectief toepassen van ict in het onderwijs.
2. **Ict werkt:** Goed gebruik van ict helpt bestuurders om hun scholen veilig en efficiënt te organiseren. Kennisnet ondersteunt met goede ict-faciliteiten een up-to-date infrastructuur van het onderwijs. Ict draagt positief bij aan de motivatie en het leerrendement van leerlingen.

Drie waarden beschrijven hoe Kennisnet invulling geeft aan haar missie:

1. **Klantgerichtheid:** Kennisnet beantwoordt aan de verwachtingen en vragen van bestuurders en ondersteuningsbehoeften van de sector. Kennisnet doet dit door snel en pro-actief ondersteuning te bieden aan het Ministerie van OCW, de sectorraden en besturen.
2. **Deskundigheid:** Kennisnet ondersteunt het onderwijs door veranderingen in de keten te initiëren en faciliteren en door bestuurders te ondersteunen met praktische kennis en oplossingen.
3. **Adaptief vermogen:** Kennisnet is in staat om flexibel te reageren op veranderingen in het onderwijs en de omgeving. Kennisnet heeft deskundige en vakkundige mensen in dienst die continu het aanbod van Kennisnet afstemmen op de behoeften van het onderwijs.

1.6. Belangrijke wijzigingen in statutaire doelstellingen

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in statutaire doelstellingen.

2. Financiële Informatie

2.1. Financiering

Kennisnet wordt voornamelijk gefinancierd met subsidiegelden vanuit het ministerie van OCW. Kennisnet heeft in 2017 een basissubsidie ontvangen van € 12.280.000. Daarnaast heeft Kennisnet in 2017 de volgende bedragen aan aanvullende projectsubsidies ontvangen of zijn overlopend vanuit 2016:

x €1.000	2017
Slimmer leren met ICT	1.815
Doorbraakproject Keten, connectiviteit en nummervoorziening	1.594
Expertisepool VO	142
Mediawijzer.net 2017	90
TOTAAL	3.641

Naast subsidie heeft Kennisnet in 2017 bijdragen ontvangen van partners voor specifieke activiteiten van Kennisnet:

x €1.000	2017
Bijdrage PO-Raad en VO-raad in doorontwikkeling Vensters	580
Bijdrage VO-Raad Dashboard Passend Onderwijs	175
Bijdrage VO-Raad Doorontwikkelen BRON	12
Bijdrage NRO programmatische samenwerking onderzoek	101
TOTAAL	868

Ten behoeve van de financiering heeft Kennisnet de beschikking over een algemene reserve, die gemaximeerd is op 25% van de basissubsidie. Daarnaast had Kennisnet tot 1 januari 2017 de beschikking over een reserve overlopende verplichtingen. Per ingang van 1 januari 2017 is de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van toepassing. Vanuit deze regeling mag een positief exploitatieresultaat op de instellingssubsidie alleen worden toegevoegd aan een egaliseriereserve. Het is dus niet langer toegestaan de reserve overlopende verplichtingen te vormen.

Vanaf 1 januari 2017 mag Kennisnet, in overeenstemming met artikel 8.7 van de Kaderregeling OCW, SZW en VWS, een egaliseriereserve vormen bij een positief resultaat. De egaliseriereserve bedraagt tenminste € 0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie.

Kennisnet heeft behalve het reguliere leverancierskrediet geen geldleningen met banken of andere partijen.

2.2. De ontwikkeling gedurende het boekjaar

Het jaar 2017 was het derde jaar uit het meerjarenplan 2015-2018. De samenwerking met de ketenpartners is verder versterkt, bijvoorbeeld binnen Edu-K. Daarnaast is wederom intensief samengewerkt met de onderwijsraden, zowel binnen de basissubsidie als binnen de aanvullend gefinancierde projecten.

Binnen de unit Voorzieningen is er een stijgend gebruik van de diensten van Kennisnet, onder andere bij Wikiwijs en de Entree federatie. Vanwege de problemen in de leermiddelenketen bij de start van het schooljaar 2017/2018 hebben partijen in Edu-K verband besloten de implementatie van de nummervoorziening te temporiseren en impact op voorzieningen bij ketenpartijen tot een minimum te beperken.

De strategisch adviseurs en de unit Expertise hebben een aantal toonaangevende publicaties gerealiseerd, zoals de Monitor Jeugd en Media, het Handboek Digitale Geletterdheid en de Vier in balans-monitor. Ook zijn diverse praktische handreikingen gepubliceerd, zoals bijvoorbeeld de keuzehulp devices en de handreiking ict-bekwaamheid.

Naast de activiteiten vanuit de basissubsidie zijn ook de programma's Doorbraakproject Onderwijs en ICT (po & vo) en het programma Slimmer leren met ICT (po) gecontinueerd. Met deze programma's worden interventies gepleegd op landelijk, keten- en schoolniveau om een doorbraak te realiseren in het gebruik van ict in het onderwijs. Kennisnet is penvoerder voor het Doorbraakproject en voert in beide projecten veel activiteiten uit. Binnen het Doorbraakproject is extra aandacht geweest voor krachtenbundeling, ontzorging en het vergroten van eigenaarschap van bestuurders, dit heeft geresulteerd in de door het onderwijs nieuw opgerichte coöperatie SIVON. Daarnaast is bekeken op welke wijze Kennisnet expertise kan bieden op het gebied van externe connectiviteit, WIFI/LAN en andere diensten van SIVON om het onderwijsveld optimaal te ondersteunen. Ook de samenwerking met de PO-Raad en de VO-raad in het kader van Vensters is voortgezet. Zo is er sprake van een bijdrage voor de ontwikkeling van het Dashboard Passend Onderwijs en zijn extra bijdrages ontvangen voor de doorontwikkeling van Vensters. Kennisnet is ook samen met de VO-raad opgetrokken in de implementatieondersteuning doorontwikkeling BRON.

Naast de samenwerking met de raden is de programmatische samenwerking met het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) gecontinueerd. Voor al deze samenwerkingen geldt dat er een bijdrage is in de kosten en er nooit meer dan het kostenbedrag als opbrengst wordt geboekt.

Na vrijval van de reserves resteert een resultaat van € 1.165.000. In overeenstemming met de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS is dit resultaat toegevoegd aan de egaliseringsreserve basissubsidie OCW.

2.2.1. Personele ontwikkeling

De samenstelling van het personeel en verzuimcijfers over 2017 worden weergegeven in onderstaande tabel.

	2017	2016
Aantal medewerkers per 31-12	100	107
Aantal fte per 31-12	90,1	96,1
Verhouding man/vrouw in % (per aantallen medewerkers)	59%/41%	58%/42%
Verhouding parttime/fulltime in % (per aantallen medewerkers)	54%/46%	58%/42%
Aantal medewerkers in dienst getreden	12	22
Aantal medewerkers uit dienst getreden	19	10
Ziekteverzuimpercentage	4,74%	3,44%

Dat de verhoudingen man/vrouw en parttime/fulltime in 2016 gelijk zijn hebben berust op toeval.

Ten opzichte van 2016 is het aantal medewerkers gedaald met 7 personen, het aantal fte's met 6,0. Deze daling van het aantal medewerkers en het aantal fte's is niet structureel maar een momentopname. In het 4e kwartaal van 2017 hebben we actief geworven en met 5 medewerkers een arbeidsovereenkomst afgesloten die feitelijk een aanvang nemen in het 1e kwartaal van 2018.

81,6% van de medewerkers heeft een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd. Dit is 85,0% van de fulltime loonsom.

Het ziekteverzuimpercentage is 1,3% hoger dan het verzuimpercentage in 2016. Deze stijging is vooral terug te herleiden tot een stijging van het lang verzuim. De achterliggende redenen van het lang verzuim zijn divers en hebben voornamelijk een medische of persoonsgerelateerde oorzaak.

2.3. De behaalde baten en resultaten

2.3.1. Baten

Kennisnet heeft in 2017 een basissubsidie ontvangen van € 12,3 miljoen. Daarnaast is voor € 4,3 miljoen aan aanvullende subsidies en overige baten gerealiseerd. De totale baten bedragen dus € 16,6 miljoen. De realisatie van de baten ligt € 0,9 miljoen onder het begrote bedrag van € 17,5 miljoen. Zo waren de uitgaven in het kader van Slimmer leren met ICT € 0,8 miljoen minder dan begroot, waardoor ook de opbrengsten lager uitvallen. De activiteiten lagen hier op een lager niveau, voornamelijk omdat er minder vraag vanuit het veld was voor adviesgesprekken, kennisproducten en versnellingsvragen. De overige baten liggen op het begrote niveau.

2.3.2. Lasten

De lasten van € 17,5 miljoen liggen € 0,8 miljoen onder het begrote bedrag. Voor een groot deel ligt dit aan lagere kosten in de aanvullend gefinancierde projecten (-€ 0,9 miljoen). Binnen de basissubsidie is er een afwijking van € 0,1 miljoen. Er zijn afwijkingen op de posten Personeel (intern & extern) (+€ 0,4 miljoen), huisvestingslasten (-€ 0,1 miljoen), automatiseringslasten (-€ 0,1 miljoen), communicatielasten (-€ 0,1 miljoen) en onderzoekslasten (+€ 0,1 miljoen).

2.3.3. Resultaat

De staat van baten en lasten sluit met een negatief resultaat van € 0,9 miljoen. In de begroting was een negatief resultaat van € 0,8 miljoen opgenomen. Dit heeft te maken met de begrote en gerealiseerde aanwending van het bestemmingsfonds eOnderwijs ten behoeve van het Doorbraakproject. Ultimo 2017 is het gehele bestemmingsfonds aangewend.

Vanuit het saldo staat van baten en lasten van -€ 0,9 miljoen wordt het vrij te bestemmen resultaat als volgt bepaald:

x €1.000	2017
Saldo staat van baten en lasten	- 867
Mutatie algemene reserve	5
Mutatie reserve overlopende verplichtingen	1.230
Mutatie vervangingsreserve investeringen	17
Mutatie fonds eOnderwijs	780
Vrij te bestemmen resultaat	1.165

Het vrij te bestemmen resultaat is toegevoegd aan de egalisatiereserve basissubsidie OCW.

2.4. De toestand op balansdatum (solvabiliteit en liquiditeit)

Ultimo 2017 kent Kennisnet een goede liquiditeits- en solvabiliteitspositie. Aan de activazijde van de balans bestaat 82% (2016: 89%) van de activa uit liquide middelen, die direct opeisbaar zijn. Aan de passivazijde is het eigen vermogen 64% (2016: 61%) van het balanstotaal.

2.5. De voornaamste risico's en onzekerheden

Om de belangrijkste risico's voor Kennisnet transparant te maken wordt gebruik gemaakt van een risicomodel dat is gebaseerd op restrisico's. Een restrisico is het risico dat resteert na de inzet van een adequate en effectieve set

van beheersmaatregelen. De waardering van risico's wordt vastgesteld door het management team. Elk kwartaal wordt hierover uitgebreid gerapporteerd in de audit committee. Twee maal per jaar vindt een bespreking plaats in de raad van toezicht.

De gekozen risicomanagementsystematiek is passend gelet op de aard en omvang van het werkkterrein van Kennisnet. De onderkende risico's en onzekerheden en ingestelde beheersmaatregelen zijn uitgewerkt in 52 risicogebieden. Deze zijn geclusterd in acht risicocategorieën: Strategie en Missie, Processen, Financiële processen, Interne en externe verslaggeving, Wet- en Regelgeving, Organisatie, Medewerkers en Omgeving. Voor alle genoemde risicocategorieën hanteert Kennisnet een risico avers beleid. Voor alle risicogebieden is daartoe een sluitende set risicobeheersmaatregelen ingesteld die periodiek wordt geëvalueerd. Er zijn geen risicogebieden zonder beheersmaatregelen.

De periodieke waardering van de 52 individuele risico's gaat langs de volgende lijn:

- Is het eerder vastgestelde risicoprofiel van Kennisnet gewijzigd en zo ja, wat zijn hiervan de gevolgen?
- Hebben zich ten opzichte van de voorgaande rapportage nieuwe risico's voorgedaan en wat is hiervan de mogelijke impact?
- Welke maatregelen zijn getroffen om onderkende risico's te ondervangen en werken de beschreven en afgesproken beheersmaatregelen?
- Welke risico's hebben zich concreet gemanifesteerd en hebben geresulteerd in een onvoorziene uitstroom van middelen?

Kennisnet hanteert een eigen systeem van verbijzonderde interne controle. Dit is belegd bij de Manager Interne Controle.

Gedurende 2017 is getoetst in hoeverre de beschreven beheersmaatregelen en procedures van interne controle als zodanig operationeel zijn binnen de Kennisnet organisatie. Ook is getoetst of deze maatregelen de werking hebben die daarvan verwacht mag worden. In 2017 heeft zich geen onvoorziene uitstroom van middelen voorgedaan als gevolg van falende beheersmaatregelen in enig van de 52 risicogebieden. Kennisnet heeft een treasury statuut dat nadere duiding geeft aan de volledige risicoaversie voor beleggingen. Er zijn in 2017 geen afgeleide financiële instrumenten ingezet ter afdekking van enig financieel risico.

In de beoordeling en risicoappreciatie is één risico onderkend dat naar het oordeel van de stichting vermelding behoeft in de jaarrekening 2017:

2.5.1. Afhankelijkheid OCW instellingssubsidie

Kennisnet vraagt ter uitvoering van haar jaarplanactiviteiten jaarlijks voor 1 oktober een instellingssubsidie aan bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit is een aanvraag voor een instellingssubsidie als bedoeld in artikel 1.5, onder d van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS. De subsidie wordt verleend onder de voorwaarde dat de begrotingswetgever voldoende middelen ter beschikking stelt. Ook is het bedrag waarop de subsidie na het tijdvak waarvoor zij wordt verleend, wordt vastgesteld, afhankelijk van de daadwerkelijk gerealiseerde kosten.

Het feit dat Kennisnet volledig afhankelijk is van deze jaarlijkse toekenning, de voortgang daarvan en de uitbetaling van de instellingssubsidie brengt risico's en onzekerheden met zich mee op gebied van de financiering en continuïteit van de activiteiten van Kennisnet.

Het monitoren van de flexibiliteit van het personeelsbestand is een belangrijke mitigerende maatregel, om te zorgen dat bij een vermindering van de jaarlijkse subsidie de continuïteit toch gewaarborgd blijft. Kennisnet analyseert haar flexibiliteit op dit gebied periodiek door onder andere kwartaalanalyses van de flexibele schil en een periodieke evaluatie van het weerstandsvermogen.

Op 18 december 2017 is de beschikking instellingssubsidie voor 2018 ontvangen voor een bedrag van €12.260.000. Kennisnet blijft aanhoudend alert ten aanzien van het hierboven vermelde risico.

2.6. Kasstromen en financieringsbehoefte

Conform verwachting was de kasstroom over 2017 negatief, aangezien een gedeelte van de activiteiten rond het Doorbraakproject Keten, connectiviteit en nummervoorziening vanuit het bestemmingsfonds eOnderwijs is

gefinancierd en hier dus geen subsidie tegenover staat. Daarnaast zijn de in 2016 afgeronde projecten in 2017 terugbetaald.

Naast het reguliere leverancierskrediet heeft Kennisnet geen additionele financieringsbehoefte. De liquiditeitspositie en eventuele financieringsbehoefte wordt continu gemonitord. Er zijn op dit moment geen financieringsissues.

2.7. Het gevoerde beleggingsbeleid en informatie over financiële instrumenten

Het beleggingsbeleid van Kennisnet is vastgelegd in het eigen Treasury statuut. In 2017 zijn er geen aanpassingen gedaan aan dit statuut. De functie van treasurer wordt ingevuld door de controller van Kennisnet. Het treasury beleid van Kennisnet is risicomijdend en dient ter instandhouding van het besteedbare vermogen. De activiteiten van de organisatie moeten (financieel) gewaarborgd blijven evenals de beschikbaarheid over de ontvangen subsidie. Er mag geen hoofdsomrisico worden aangegaan.

De opbouw van de beleggingsportefeuille moet zodanig zijn, dat er een optimale verhouding bestaat tussen rendement en risico.

In principe wordt er gewerkt met stallingsdepots waarop de overtollige liquide middelen worden gezet. Zo'n stallingdepot geeft vergelijkbare rentetarieven als kortlopende termijndeposito's.

Daarnaast wordt er gewerkt met **termijndeposito's**. De Treasurer bewaakt de termijnen van vervallen deposito's zodat op elk moment een vervallen deposito kan worden aangewend voor de liquiditeitsbehoefte van de organisatie of omgezet kan worden in een nieuw deposito.

Kennisnet werkt niet met rentederivaten of andere afgeleide producten.

2.8. Het beleid met betrekking tot de omvang en functie van het vrij

besteedbare vermogen

Kennisnet heeft de beschikking over een algemene reserve, die gemaximeerd is op 25% van de basissubsidie. Daarnaast had Kennisnet tot 1 januari 2017 de beschikking over een reserve overlopende verplichtingen. Per ingang van 1 januari 2017 is de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van toepassing. Vanuit deze regeling mag een positief exploitatieresultaat alleen worden toegevoegd aan een egaliseringsreserve. Het is dus niet langer toegestaan de reserve overlopende verplichtingen te vormen.

Vanaf 1 januari 2017 mag Kennisnet, in overeenstemming met artikel 8.7 van de Kaderregeling OCW, SZW en VWS, een egaliseringsreserve vormen bij een positief resultaat. De egaliseringsreserve bedraagt tenminste € 0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie.

Kennisnet houdt deze reserves aan ten behoeve van voorfinanciering van activa, voorfinanciering van trajecten die nog niet volledig het subsidietraject hebben doorlopen (het moment van toekenning ligt na de start van de subsidieperiode), als buffer om eventuele tekorten op te vangen en om flexibel te kunnen intensiveren.

2.9. Europese en Nationale aanbestedingen

In 2017 is er één Europese aanbestedingstraject afgerond: Advies en inhuur op gebied van onderwijs en ict en inhuur van onderwijs-ict specialisten via brokers. Daarnaast is in 2017 één Nationale aanbesteding afgerond: Accountantsdiensten.

3. Informatie over toepassing van gedragscodes

3.1. Governance codes

Goed bestuur en goed toezicht is een actueel en belangrijk thema in de gehele publieke sector en zeker ook in het onderwijs. Er zijn diverse governance codes, maar geen hiervan is wettelijk van toepassing op Kennisnet. Wel heeft de raad van toezicht aansluiting gezocht met de diverse governance codes in haar Handboek raad van toezicht. In het handboek heeft de raad van toezicht een viertal pijlers gedefinieerd, die richtinggevend zijn voor de manier waarop de raad van toezicht haar taken wil invullen, namelijk:

- **Strategie**
Een belangrijke rol van de raad is om samen met de bestuurder voor de lange termijn een goed beleid uit te zetten voor Kennisnet. In een Meerjarenplan wordt de strategie vastgelegd. Het Meerjarenplan wordt goedgekeurd door de sectorraden en vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de raad van toezicht.
- **Risico's**
Voor de raad is het belangrijk om te weten welke risico's geïdentificeerd zijn en op welke manier de bestuurder hiermee omgaat. De raad neemt kennis van bestaande risico's en onzekerheden en de geplande reacties hierop.
- **Middelen en organisatie**
Voor de uitvoering van de missie en strategie van Kennisnet is een gezonde organisatie nodig. Dit betekent dat middelen en beleid met elkaar in balans zijn en dat de juiste mensen op de juiste plek zitten. De raad controleert of de bestuurder de beschikbare middelen optimaal inzet voor het opbouwen van een duurzaam Kennisnet. Ook adviseert de raad de bestuurder over het 'in controle zijn' van de organisatie.
- **Stakeholders**
Naast een gezonde organisatie is het van belang dat er goed wordt omgegaan met stakeholders. De raad toetst of het bestuur voldoende aandacht heeft voor de wensen en behoeften van de primaire stakeholders. Dit zijn in eerste instantie de bestuurders, verenigd in de raden, en het Ministerie van OCW. Ook controleert de raad de relatie met andere partijen in het onderwijsveld. Als laatste heeft de raad oog voor de interne stakeholders van Kennisnet, dit zijn de medewerkers. Daarom is er regelmatig contact tussen de raad en de ondernemingsraad.

Nevenfuncties

De nevenfuncties van de leden van de raad van toezicht worden vermeld op de website van Kennisnet en in het jaarverslag van Kennisnet. Leden van de raad melden wijzigingen in de nevenfuncties bij de secretaris van de raad van toezicht. Vervolgens worden deze nieuwe functies voorgelegd aan de raad van toezicht om te beoordelen of deze mogelijk conflicteren met het lidmaatschap van de raad van toezicht van Kennisnet. Jaarlijks wordt bij de behandeling van het jaarverslag het totale overzicht van nevenfuncties geagendeerd en gecontroleerd op volledigheid en juistheid.

3.2. Gedragscodes in het kader van personeel

Per 1 juli 2016 is de wet Huis voor Klokkeluiders (wet HvK) in werking getreden. De wet HvK verplicht werkgevers bij wie tenminste 50 personen werkzaam zijn tot het vaststellen van een procedure voor het omgaan met het melden van een vermoeden van een misstand. Kennisnet heeft sinds 2016 deze regeling in gebruik. De Kennisnet-regeling is identiek aan de modelregeling van het adviespunt klokkenluiders. Kennisnet heeft conform de regeling een onafhankelijk vertrouwenspersoon ingehuurd.

4. Toekomstparagraaf

4.1. Algemeen

In 2014 is het Meerjarenplan 2015-2018 vastgesteld en goedgekeurd door de sectorraden. In dit plan worden de (onderwijs)ambities beschreven, wordt ingegaan op de functies van Kennisnet en de hiervoor beschikbare middelen. Jaarlijks wordt dit in een Jaarplan nader geconcretiseerd. Het ministerie van OCW stelt jaarlijks een basissubsidie beschikbaar van € 12,3 miljoen. Iets meer dan de helft van deze middelen is beschikbaar voor het in stand houden en doorontwikkelingen van de landelijke ict-basisinfrastructuur. De andere functies van Kennisnet, het (strategisch) adviseren van de sectoren en het duiden en delen van expertise, en de organisatiekosten worden vanuit het andere deel gefinancierd.

In de afgelopen jaren is het belang van ict voor het onderwijs sterk toegenomen. Dat stelt hoge eisen aan de randvoorwaarden. Bovendien zijn er veel vragen over wat er werkt als het gaat om het inzetten van ict. De verwachting is dan ook dat de komende jaren de middelen van Kennisnet niet onder druk komen te staan. Daarbij wordt voortdurend gewerkt aan het verstevigen van de relatie met de sectorraden als vertegenwoordiger van de behoefte van het onderwijs. Op deze manier kan Kennisnet goed inspelen op de behoeften van bestuurders. Naast de basissubsidie zijn er nog een aantal additionele financieringsstromen. In 2018 zijn de belangrijkste het programma Slimmer leren met ICT, voortzetting van de activiteiten in het kader van het Actieplan connectiviteit en Randvoorwaarden in de keten. Deze programma's worden deels met intern en deels met extern personeel ingevuld. In het kader van het Doorbraakproject is in 2017 door een startgroep van bestuurders de inkoopcoöperatie SIVON opgericht. Deze coöperatie gaat diensten aan haar leden aanbieden op het gebied van ict onder andere door middel van investering. SIVON vertegenwoordigt met haar leden een deel van de doelgroep van Kennisnet en is actief op hetzelfde terrein als Kennisnet. Kennisnet is dan ook een samenwerking met SIVON aangegaan, zodat op belangrijke onderwerpen samen kan worden opgetrokken. Het is de verwachting dat deze samenwerking in de toekomst verder geïntensiveerd wordt.

4.2. Investerings

Er zijn voor 2018 geen grote investeringen gepland.

4.3. Personeelsbezetting

Zoals beschreven in paragraaf 2.2 is de personele bezetting op per 31 december 2017 90,1 fte. Naar verwachting zal de personele bezetting in 2018 iets toenemen ten opzichte van de stand per 31 december 2017.

4.4. Omstandigheden waarvan de ontwikkeling van de baten afhankelijk is

Zoals reeds opgenomen in paragraaf 2.5 is Kennisnet in grote mate afhankelijk van financiering door het ministerie van OCW en daarmee van de politiek. Op dit moment zijn er geen signalen dat de subsidiëring van Kennisnet zal veranderen.

Deel 2: Jaarrekening

5. Balans Stichting Kennisnet per 31 december 2017

(na verwerking van het voorstel resultaatbestemming)

ACTIVA x €1.000	31-dec-2017	31-dec-2016
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Software derden	19	47
Totaal immateriële vaste activa	19	47
Materiële vaste activa		
Inventaris	71	78
Computer hardware	494	162
Overige materiële vaste activa	48	53
Totaal materiële vaste activa	613	293
Financiële vaste activa		
Deelnemingen	13	14
Totaal financiële vaste activa	13	14
Totaal vaste activa	645	354
Vlottende activa		
Vorderingen en overlopende activa		
Debiteuren	16	10
Nog te ontvangen subsidies	39	-
Overige vorderingen	317	399
Overlopende activa	205	188
Totaal vorderingen	577	597
Liquide middelen	5.459	7.557
Totaal vlottende activa	6.036	8.154
TOTAAL ACTIVA	6.681	8.508

Vervolg Balans Stichting Kennisnet per 31 december 2017

PASSIVA	x €1.000	31-dec-2017	31-dec-2016
Eigen vermogen			
Vrij besteedbaar vermogen			
Algemene reserve		3.070	3.075
<i>Bestemmingsreserves</i>			
Vervangingsreserve investeringen		68	85
Reserve overlopende verplichtingen		-	1.230
<i>Totaal bestemmingsreserves</i>		68	1.315
<i>Egalisatiereserves</i>			
Egalisatiereserve basissubsidie OCW		1.165	-
<i>Totaal Egalisatiereserves</i>		1.165	-
Totaal vrij besteedbaar vermogen		4.303	4.390
Vastgelegd vermogen			
<i>Bestemmingsfondsen</i>			
Fonds eOnderwijs		-	780
<i>Totaal Bestemmingsfondsen</i>		-	780
Totaal vastgelegd vermogen		-	780
Totaal eigen vermogen		4.303	5.170
Vreemd vermogen			
Kortlopende schulden			
Crediteuren		495	850
Vooruitontvangen subsidies		282	922
Belastingen en premies volksverzekeringen		594	372
Schulden inzake pensioenen		-	2
Overlopende passiva		1.007	1.192
Totaal kortlopende schulden		2.378	3.338
Totaal vreemd vermogen		2.378	3.338
TOTAAL PASSIVA		6.681	8.508

6. Staat van baten en lasten Stichting Kennisnet 2017

x €1.000	Begroting 2017	Realisatie 2017	Realisatie 2016
Baten			
Subsidiebaten			
Basissubsidie OCW	12.280	12.280	12.300
Aanvullende projectsubsidies	4.313	3.398	3.793
Totaal subsidiebaten	16.593	15.678	16.093
Overige baten			
Subsidies derden	-	-	7
Exploitatiebaten producten en diensten	-	-	63
Bijdragen van gelieerde partijen	833	767	674
Overige baten	112	169	167
Totaal overige baten	945	936	911
Totaal baten	17.538	16.614	17.004
Lasten			
Personele lasten	13.492	13.510	12.362
Uitbestede diensten	1.319	971	2.110
Afschrijvingen	315	281	316
Huisvestingslasten	582	529	531
Automatiseringslasten	958	897	1.108
Communicatielasten	769	393	725
Onderzoekslasten	265	470	615
Stimuleringsbijdragen	415	249	302
Overige lasten	213	183	236
Totaal lasten	18.328	17.483	18.305
Saldo baten en lasten	- 790	- 869	- 1.301
Saldo financiële baten en lasten	-	3	25
Resultaat uit deelneming	-	-1	-
SALDO STAAT VAN BATEN EN LASTEN	- 790	- 867	- 1.276
Mutatie algemene reserve	-	- 5	-1.300
Mutatie reserve overlopende verplichtingen	- 1.230	- 1.230	- 735
Mutatie bestemmingsfondsen	- 780	- 780	780
Mutatie vervangingsreserve investeringen	- 10	- 17	- 21
Mutatie egaliseringsreserve basissubsidie OCW	1.230	1.165	-
Totaal mutaties eigen vermogen	- 790	- 867	- 1.276
ONVERDEELD	-	-	-

7. Kasstroomoverzicht Stichting Kennisnet 2017

x €1.000	2017	2016
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo baten en lasten	- 869	- 1.301
Afschrijvingen	281	316
	-588	- 985
Mutaties werkkapitaal		
Vorderingen ¹	3	284
Kortlopende schulden	-960	-1.677
	-957	-1.393
Kasstroom uit operationele activiteiten	-1.545	- 2.378
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings immateriële vaste activa	-	-
Investerings materiële vaste activa	-575	- 75
Desinvesteringen materiële vaste activa	2	-
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-573	- 75
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Financiële baten en lasten	20	57
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	20	57
Mutaties liquide middelen	-2.098	- 2.396
Beginstand liquide middelen	7.557	9.953
Mutatie liquide middelen	-2.098	- 2.396
EINDSTAND LIQUIDE MIDDELEN	5.459	7.557

¹ Exclusief de mutatie in de rentevordering (€ 17k)

8. Toelichting

8.1. Algemeen

In dit hoofdstuk vindt u een overzicht van de door Stichting Kennisnet (“Kennisnet”) gehanteerde grondslagen in de jaarrekening. Op deze jaarrekening zijn van toepassing de verantwoordingseisen zoals verwoord in de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS. Dit betekent dat Burgerlijk Wetboek 2, Titel 9 en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving worden toegepast, rekening houdend met de hiervoor genoemde verantwoordingseisen. De belangrijkste bron van inkomsten voor Kennisnet betreft de subsidies van het ministerie van OCW. De grootste daarvan betreft de basissubsidie. In 2017 heeft Kennisnet een subsidiebeschikking ontvangen voor het jaar 2017 van € 12.280.000.

8.2. Grondslagen voor de activa en passiva

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen reële waarde.

8.2.1. Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen kostprijs. Op de immateriële vaste activa wordt lineair afgeschreven op basis van de verwachte economische levensduur van 3 jaar.

8.2.2. Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde/opbrengstwaarde. Op de materiële vaste activa wordt lineair afgeschreven op basis van de geschatte gebruiksduur. De afschrijvingstermijn voor de inventaris en voor verbouwingen is 5 jaar.

De afschrijvingstermijn voor computerapparatuur was gesteld op 3 of 4 jaar, afhankelijk van het soort activum. Per 13 december 2016 is de afschrijvingstermijn voor computerapparatuur gesteld op 4 jaar.

Bij investeringen gedurende het jaar wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Financiële vaste activa

De post financiële vaste activa betreft de 100% deelneming in Kennisnetdiensten B.V. te Zoetermeer. De deelneming is gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs minus benodigde voorziening voor oninbaarheid.

Algemene Reserve

De algemene reserve is opgebouwd uit exploitatieoverschotten, die met toestemming van het ministerie van OCW zijn toegevoegd aan de algemene reserve. Het ministerie van OCW heeft een maximum verbonden aan de omvang van de algemene reserve van 25% van de jaarlijkse toegekende basissubsidie.

Bestemmingsreserves

In de bestemmingsreserves worden bedragen uit het resultaat opgenomen waaraan een specifieke bestemming is gegeven. Kennisnet kent de volgende bestemmingsreserves:

Vervangingsreserve investeringen

Voor het doen van investeringen mocht Kennisnet een positief resultaat aanwenden voor reserveringen om in latere jaren over middelen te beschikken teneinde investeringen te kunnen plegen. De hoogte van de reservering is gemaximeerd op de hoogte van de afschrijvingen in enig boekjaar.

Reserve overlopende verplichtingen

Volgens afspraken met het ministerie van OCW kon Kennisnet een reserve opnemen ter dekking van reeds aangegane verplichtingen, exclusief de verplichtingen in het kader van Personeel, Informatisering, Organisatie, Financiën, Administratie en Huisvesting (PIOFAH). Per ingang van 1 januari 2017 is de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van toepassing. Vanuit deze regeling mag een positief exploitatieresultaat alleen worden toegevoegd aan een egalisereserve. Het is dus niet langer toegestaan de reserve overlopende verplichtingen te vormen.

Egalisereserves

In overeenstemming met artikel 8.7 van de Kaderregeling OCW, SZW en VWS mag Kennisnet een egalisereserve vormen bij een positief resultaat. De egalisereserve bedraagt tenminste € 0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie. De egalisereserve wordt in een boekjaar uitsluitend besteed aan activiteiten waarvoor de instellingssubsidie in dat boekjaar is verleend en die niet kunnen worden bekostigd vanuit de instellingssubsidie van dat boekjaar.

Bestemmingsfondsen

In de bestemmingsfondsen worden bedragen opgenomen waaraan de minister van OCW een specifieke bestemming heeft gegeven.

Schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen reële waarde en geamortiseerde kostprijs.

8.3. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Subsidies

De jaarrekening bevat zowel de basissubsidie als inkomsten uit aanvullende projectsubsidies.

Basissubsidie

Subsidie-inkomsten uit de basissubsidie worden verantwoord als baten in het jaar waarvoor deze zijn toegekend.

Aanvullende projectsubsidies

Aanvullende projectsubsidies worden verantwoord als baten voor zover ten laste van de betreffende toekenning lasten zijn gerealiseerd. Deze lasten betreffen zowel de direct toe te rekenen (personeels)lasten als de overheadkosten, voor zover toegestaan in de toekenning.

Bijdragen van gelieerde partijen

Bijdragen van gelieerde partijen worden verantwoord voor zover er ten opzichte van die bijdrage lasten zijn gerealiseerd. Niet bestede bedragen worden verantwoord onder de kortlopende schulden.

Besteed door partners

In overeenstemming met de eisen van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving worden subsidiegelden die niet voor rekening en risico van Kennisnet worden uitgevoerd niet verwerkt via de staat van baten en lasten, maar alleen via de balans. Het gaat daarbij om projecten waar Kennisnet fungeert als “penvoerder” en daarmee geen financieel risico loopt met betrekking tot de besteding van de ter beschikking gestelde gelden. Het nog te besteden deel van de ontvangen aanvullende subsidiegelden wordt verantwoord onder de kortlopende schulden.

Subsidievorderingen worden opgenomen indien ten laste van de betreffende toekenning lasten zijn gerealiseerd, maar nog geen aanvullende subsidiegelden zijn ontvangen. Reeds toegekende, maar nog niet ontvangen subsidies zijn verantwoord als niet in de balans opgenomen rechten.

Stimuleringsbijdragen

De stimuleringsbijdragen betreffen bijdragen aan projecten binnen diverse regelingen. Er zijn verschillende regelingen om vernieuwende projecten voor het onderwijsveld te stimuleren. Deze regelingen worden voor rekening en risico van Kennisnet uitgevoerd.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten worden verantwoord in de periode waarop deze betrekking hebben. Verliezen worden verantwoord in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Doorbelaste kosten

Bij de aanvullende gefinancierde projecten worden kosten doorbelast. Deze kosten betreffen zowel de direct toe te rekenen personeelslasten als de overheadkosten. Dit geldt echter alleen indien dit bij de aanvraag van de subsidie is meegenomen.

8.4. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode.

8.5. Toelichting balans per post

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa betreffen een onbeperkte licentie op TopBraid EVN software van TopQuadrant. Deze tool is noodzakelijk om de standaarden in de onderwijsketen te beheren en te ontwikkelen. In 2017 zijn er geen investeringen in immateriële vaste activa geweest.

Het verloop van de immateriële vaste activa staat in onderstaande tabel weergegeven.

x €1.000	Totaal 2017	Totaal 2016
Aanschafwaarde	84	84
Cumulatieve afschrijving	-37	- 9
Openingsbalans	47	75
Afschrijvingen	-28	- 28
Saldo mutaties	-28	- 28
Aanschafwaarde	84	84
Cumulatieve afschrijving	-65	- 37
EINDBALANS	19	47

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa staat in onderstaande tabel weergegeven. De investeringen betreffen voornamelijk de aanschaf van serverapparatuur en storage en de vervanging van laptops.

x €1.000	Inventaris	Computers	Overige activa	Totaal 2017	Totaal 2016
Aanschafwaarde	655	2.296	1.128	4.079	4.004
Cumulatieve afschrijving	-578	-2.134	-1.074	-3.786	- 3.498
Openingsbalans	77	162	54	293	506
Investeringen	23	535	17	575	75
Aanschafwaarde desinvesteringen	-53	-398	-	-451	-
Cum. afschrijving desinvesteringen	53	398	-	451	-
Afschrijvingen	-29	-203	-23	-255	- 288
Saldo mutaties	-6	332	-3	320	- 213
Aanschafwaarde	625	2.433	1.145	4.203	4.079
Cumulatieve afschrijving	-554	-1.939	-1.097	-3.590	- 3.786
EINDBALANS	71	494	48	613	293

Financiële vaste activa

De post financiële vaste activa bestaat uit de deelneming in Kennisnetdiensten B.V., gevestigd te Zoetermeer. Op 27 maart 2003 heeft Kennisnet deze onderneming opgericht, met de bedoeling de Entree activiteiten in deze onderneming onder te brengen. Echter aangezien het ministerie van OCW de dienst Entree tot de publieke taken van Kennisnet rekent, dienen de Entree activiteiten te worden geëxploiteerd in Stichting Kennisnet. Kennisnetdiensten B.V. heeft gedurende 2017 geen activiteiten geëxploiteerd. Het verloop van deze deelneming is als volgt:

x €1.000	2017	2016
Openingsbalans	14	14
Investeringen	-	-
Resultaat deelneming	-1	-
EINDBALANS	13	14

Vorderingen en overlopende activa

Debiteuren

De debiteuren bestaan volledig uit handelsdebiteuren. Er is geen noodzaak tot het opnemen van een voorziening wegens oninbaarheid.

Nog te ontvangen subsidies

De post "Nog te ontvangen subsidiegelden" betreft een vordering van reeds uitgegeven gelden voor de subsidie "Doorbraakproject Keten, connectiviteit en nummervoorziening". Een nadere toelichting op de subsidies wordt gegeven bij de vooruitontvangen subsidies.

Overige vorderingen

x €1.000	31-12-2017	31-12-2016
Te ontvangen rente	5	21
Nog te declareren bedragen	308	370
Overige vorderingen	4	8
TOTAAL	317	399

De post te ontvangen rente bestaat uit rente die Stichting Kennisnet ontvangt op haar depositorekeningen. De rentebijdriving vindt plaats in het begin van 2018. De daling is gelegen in een lagere stand van de deposito's en een lagere rentevergoeding.

De post nog te declareren bedragen kan als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	31-12-2017	31-12-2016
PO-Raad & VO-raad doorontwikkeling Vensters	239	266
VO-raad doorontwikkeling Dashboard Passend Onderwijs	43	59
SURFnet B.V. gezamenlijke middelen Onderwijsdagen	0	24
Overige te declareren bedragen	26	21
TOTAAL	308	370

Deze bedragen zijn begin 2018 gedeclareerd bij de betreffende partijen.

Overlopende activa

De overlopende activa van € 205.000 (2016: € 188.000) hebben betrekking op vooruitbetaalde kosten en vooruitontvangen facturen.

Liquide middelen

x €1.000	31-12-2017	31-12-2016
Kasgelden	1	1
Rekening courant bank ING Bank N.V.	20	12
Rekening courant bank Rabobank	-	1
Deposito's ING Bank N.V.	419	2.543
Deposito's Rabobank	5.019	5.000
TOTAAL	5.459	7.557

De liquide middelen zijn vrij opneembaar.

Vrij besteedbaar vermogen

Algemene reserve

De algemene reserve staat ter beschikking van Kennisnet. Volgens de subsidiebeschikking van het Ministerie van OCW zal zij in principe een algemene reserve die uitkomt boven 25% van de jaarlijkse basissubsidie terugvorderen dan wel verrekenen met toekomstige subsidies.

Het verloop van de algemene reserve is als volgt weer te geven:

x €1.000	2017	2016
Openingsbalans	3.075	4.375
Onttrekking	-5	-1.300
EINDBALANS	3.070	3.075

Bestemmingsreserves

x €1.000	Vervangingsreserve investeringen	Reserve Overlopende verplichtingen	2017	2016
Openingsbalans	85	1.230	1.315	2.071
Mutatie reserve	- 17	- 1.230	-1.247	- 756
EINDBALANS	68	-	68	1.315

Vervangingsreserve investeringen

Aan de vervangingsreserve investeringen werd vanuit de resultaatbestemming gedoteerd voor het bedrag van de afschrijvingskosten en diende ter dekking van toekomstige investeringen. Vanaf het boekjaar 2004 heeft er geen verdere toevoeging aan deze reserve plaatsgevonden.

De onttrekking vindt plaats ter dekking van de afschrijvingen op vervangingsinvesteringen. Gedurende 2017 is er voor € 17.000 (2016: € 21.000) aan afschrijvingen geweest op vervangingsinvesteringen.

Reserve Overlopende verplichtingen

Tot 31 december 2016 kon Kennisnet een reserve opnemen ter dekking van reeds aangegane verplichtingen, exclusief de verplichtingen in het kader van Personeel, Informatisering, Organisatie, Financiën, Administratie en Huisvesting (PIOFAH). Per ingang van 1 januari 2017 is de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van toepassing. Vanuit deze regeling mag een positief exploitatieresultaat alleen worden toegevoegd aan een egaliseringsreserve. Het is dus niet langer toegestaan de reserve overlopende verplichtingen te vormen.

Egaliseringsreserve basissubsidie OCW

In overeenstemming met artikel 8.7 van de Kaderregeling OCW, SZW en VWS mag Kennisnet een egaliseringsreserve vormen bij een positief resultaat. De egaliseringsreserve bedraagt tenminste € 0 en ten hoogste 10% van de instellingssubsidie. Voor 2017 bedraagt de maximale egaliseringsreserve € 1.280.000. Het vrij te bestemmen resultaat over 2017 bedraagt € 1.165.000. Dit bedrag is volledig toegevoegd aan de egaliseringsreserve.

Het verloop van de egaliseringsreserves is als volgt:

x €1.000	2017	2016
Openingsbalans	-	-
Toevoeging vanuit het resultaat	1.165	-
Aanwending reserve	-	-
EINDBALANS	1.165	-

Vastgelegd vermogen

Bestemmingsfondsen

Het verloop van de bestemmingsfondsen is als volgt:

x €1.000	2017	2016
Openingsbalans	780	-
Toevoeging Fondsen	-	780
Onttrekking fondsen	-780	-
EINDBALANS	-	780

De post bestemmingsfondsen bestond uit het bestemmingsfonds eOnderwijs. Dit fonds is in 2016 gevormd ter financiering van activiteiten van het Doorbraakproject in 2017. In 2017 is het volledige bedrag van het bestemmingsfonds besteed.

Kortlopende schulden

Crediteuren

De crediteurenstand van € 495.000 (2016: 850.000) betreft het door Kennisnet genoten leverancierskrediet per 31 december 2017. In 2016 kon Kennisnet een hoger activiteitsniveau behalen door de financiële ruimte van de afbouw van de reserves te benutten. In 2017 was de financiële ruimte beperkt tot de basissubsidie en aanvullende subsidies en lag het activiteiten niveau lager dan in 2016.

Vooruitontvangen subsidies

De post vooruitontvangen subsidies ad € 282.000 betreft vooruitontvangen lopende subsidieprojecten en een terugbetaalverplichting voor de restant subsidiegelden van afgeronde projecten. De bestedingen op de aanvullend gefinancierde projecten worden via separate verantwoordingen gerapporteerd aan de subsidieverstrekker(s).

Het verloop van de post kan als volgt per project worden weergegeven:

x €1.000	Saldo 31-12-2016	Ontvangen 2017	Terugbetaling 2017	Besteed 2017	Saldo 31-12-2017
Slimmer leren met ICT	596	1.815	-596	-1.654	161
Doorbraakproject Keten, connectiviteit en nummervoorziening	60	1.594	-60	-1.633	-39
Mediawijzer.net	-	90	-	-80	10
Expertisepool VO	142	-	-	-31	111
Portal School aan Zet	50	-	-50	-	-
InkoopVO	74	-	-74	-	-
TOTAAL SUBSIDIES	922	3.499	-780	-3.398	243
Nog te ontvangen subsidies					39
TOTAAL VOORUITONTVANGEN SUBSIDIES					282

De post vooruitontvangen subsidies kan verder als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2017	31-12-2016
Vooruitontvangen lopende subsidieprojecten	161	142
Terugbetaalverplichting basissubsidie en afgeronde projecten	121	780
TOTAAL	282	922

De terugbetaalverplichting basissubsidie en afgeronde projecten kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2017	31-12-2016
Expertisepool VO	111	-
Mediawijsheid	10	-
Slimmer leren met ICT	-	596
Inkoop VO	-	74
Doorbraak Keten en nummervoorziening	-	60
Portal School aan Zet	-	50
TOTAAL	121	780

Belastingen en premies sociale verzekeringen

De belastingen en premies betreffen de te betalen loonbelasting en omzetbelasting.

Schulden inzake pensioenen

Er zijn geen schulden inzake pensioenen.

Overlopende passiva

De overlopende passiva betreffen nog niet ontvangen nota's voor prestaties geleverd vóór 31 december 2017 alsmede een reservering voor vakantiegeld en niet opgenomen vakantiedagen. De post overlopende passiva is als volgt opgebouwd:

x €1.000	31-12-2017	31-12-2016
Reservering vakantiegeld	266	268
Reservering vakantiedagen	151	161
R/C Kennisnetdiensten B.V.	13	14
Nog te ontvangen facturen	568	743
Overige overlopende passiva	9	6
TOTAAL	1.007	1.192

8.6. Toelichting staat van baten en lasten per post

Subsidie inkomsten

x €1.000	2017		2016
Basissubsidie		12.280	12.300
Bestede aanvullende subsidies			
Slimmer leren met ICT	1.654		2.525
Doorbraakproject Keten, connectiviteit en nummervoorziening	1.633		933
Mediawijzer.net	80		90
Expertisepool VO	31		59
InkoopVO	-		106
Stimuleringsregeling Mediawijzheid 2014	-		52
Portal School aan Zet	-		28
Totaal aanvullende subsidies		3.398	3.793
TOTAAL SUBSIDIEBATEN		15.678	16.093

Basissubsidie (Begroot € 12.280k)

In de basissubsidie was in 2016 een bedrag van € 300.000 opgenomen voor het groene onderwijs. In 2017 is deze door het Ministerie van OCW afgebouwd naar € 280.000. In 2018 zal deze bijdrage verder worden verlaagd naar € 260.000.

Voor 2018 is een subsidiebeschikking voor de basissubsidie OCW ontvangen van € 12.260.000.

Aanvullende projectsubsidies (Begroot € 4.313k)

De aanvullende projectsubsidies betreffen subsidies die zijn toegekend naast de basissubsidie voor specifieke projecten. Het begrotingsverschil van € 915.000 kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	Begroot	Realisatie	Verschil
Slimmer leren met ICT	2.420	1.654	766
Doorbraak Keten, connectiviteit en nummervoorziening	1.743	1.633	110
Mediawijzer.net	90	80	10
Expertisepool VO	60	31	29
TOTAAL	4.313	3.398	915

Slimmer leren met ICT

Het programma Slimmer leren met ICT was oorspronkelijk begroot voor 2017 op € 2.420.000. Het programma kent 3 activiteiten, namelijk Slimmer Leren Advies, Slimmer Leren Kennis en Slimmer Leren Innovatie.

Op alle drie de activiteiten is minder besteed dan vooraf begroot.

Bij Advies wordt het verschil met name verklaard doordat de behoefte aan adviestrajecten achterbleef bij de vooraf geformuleerde verwachtingen. Bij Kennis zijn er minder kennisproducten ontwikkeld omdat het bestaande portfolio grotendeels voldeed aan de vraag. Voor Innovatie geldt dat er minder nieuwe versnellingsvragen zijn bij gekomen en dat niet alle scholen volledig gebruik hebben gemaakt van de beschikbare vergoeding.

Gelijktijdig zien we dat er in het kader van Slimmer leren met ICT veel beweging is gerealiseerd. Zo is er telefonisch contact geweest met vrijwel alle PO-besturen en is met de helft van alle besturen een vraagverhelderingssgesprek plaatsgehad. Het programma Slimmer leren met ICT staat positief bekend in de sector en mede door de Versnellingsvragen is er een nieuwe dynamiek met marktpartijen gestart. In 2018 zullen activiteiten gericht op innovatie en kennis (producten en verspreiding) worden gecontinueerd.

Doorbraak Keten, connectiviteit en nummervoorziening

Deze activiteiten betreffen de activiteiten voor het programmabureau Doorbraakproject, communicatie, de aanbestedingsadviesraad, ketenactiviteiten, connectiviteit en de implementatie van de nummervoorziening. Naast de realisatie van € 1.633.000 is er een bijdrage geweest van € 780.000 vanuit het bestemmingsfonds eOnderwijs. De totaal kosten bedroegen dan ook € 2.413.000 ten opzichte van een begroting van € 2.523.000. De onderbestedingen zitten met name in het programmabureau (-€ 35.000), de communicatie (-€ 25.000) en de aanbestedingsadviesraad (-€ 30.000), waar minder inzet noodzakelijk was. In de ketenactiviteiten is ook minder besteed dan begroot onder andere door een uitruil tussen externe en interne medewerkers (-€ 40.000). De implementatienummervoorziening is duurder uitgevallen door meer inzet van extern personeel (+€ 26.000).

Overige baten

Subsidies derden (Begroot € nihil)

In 2017 zijn geen subsidies van derden ontvangen (2016: € 7.000).

Exploitatiebaten producten & diensten (Begroot € nihil)

Per 18 december 2016 is Kennisnet gestopt met de exploitatie van producten en diensten. In 2017 waren er hiervoor dan ook geen opbrengsten (2016: 63.000).

Bijdragen van gelieerde partijen (Begroot € 833k)

De bijdragen van gelieerde partijen betreffen ontvangen bijdragen voor activiteiten van Kennisnet en kunnen als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	Begroot	2017	2016
Bijdrage PO-Raad en VO-raad in doorontwikkeling Vensters	603	580	409
Bijdrage VO-Raad Dashboard Passend Onderwijs	230	175	224
Bijdrage VO-Raad Doorontwikkeling BRON	-	12	-
Bijdrage VO-Raad in Inkoopplatform	-	-	41
TOTAAL	833	767	674

De PO-Raad en VO-raad hebben in 2017 een bijdrage gedaan aan de out-of-pocket kosten voor ontwikkeling van de dienst Vensters. De bijdrage betreft het gedeelte van de kosten dat boven het ontwikkelbudget van Kennisnet uitkomt. Deze bijdrage was vooraf begroot op € 603.000, maar het uiteindelijk toegezegde budget bleek lager te liggen.

Kennisnet voert de ontwikkelactiviteiten voor het Dashboard Passend Onderwijs uit. Deze kosten zijn apart gefinancierd vanuit de VO-raad. De bijdrage van de kosten betreft 100% van de kosten gemaakt voor de (door)ontwikkeling van het Dashboard Passend Onderwijs. Deze bijdrage was vooraf begroot op € 230.000, maar door minder ontwikkelactiviteiten ligt de uiteindelijke bijdrage lager.

Kennisnet is de samenwerking aangegaan met de VO-raad voor de implementatieondersteuning doorontwikkeling BRON. Kennisnet ontvangt hiervoor een bijdrage van de VO-raad voor de inzet van de projectleider. Deze bijdrage was vooraf niet begroot.

Overige baten (Begroot € 112k)

De overige baten kunnen als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	Begroot	2017	2016
Bijdrage NRO programmatische samenwerking onderzoek	95	101	100
Opbrengst Onderwijsdagen	-	-	8
Overige opbrengsten	17	68	59
TOTAAL	112	169	167

Het onderzoeksbudget voor onderzoek op het gebied van onderwijs en ict ligt bij het Nationaal Regieorgaan Onderzoek (NRO). Vanwege de kennis bij Kennisnet in dit domein, werkt het NRO samen met Kennisnet. Kennisnet ontvangt hiervoor een bijdrage in de door Kennisnet gemaakte kosten. In 2017 heeft Kennisnet niet de Onderwijsdagen met SURFnet B.V. georganiseerd. De overige opbrengsten betreffen vooral de opbrengsten van de Onderzoeksconferentie (€ 49.000) en een bijdrage van SLO voor het redesign van het onderwijsbegrippenkader (€ 17.000).

Personele lasten (Begroot € 13.492k)

De personele lasten liggen € 18.000 boven de begroting. Dit kan als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	Begroot	Realisatie	Vershil
Personele lasten intern personeel	8.634	8.570	64
Personele lasten extern personeel	4.858	4.940	-82
TOTAAL	13.492	13.510	-18

De personele lasten personeel in loondienst liggen ten opzichte van de begroting € 64.000 lager (-0,74%). De bezetting over 2017 was gemiddeld 96,7 fte. In de begroting is rekening gehouden met een gemiddelde bezetting van 100,88 fte; het volume ligt hiermee 4,18% lager. De gemiddelde personele kosten lagen in 2017 op € 89.000 per fte ten opzichte van een begroot bedrag van € 86.000 per fte, voornamelijk door wervingskosten voor personeel en de raad van toezicht en een hoger gemiddeld salaris dan begroot.

De inzet van extern personeel ligt € 82.000 boven begroting. De overschrijding ten opzichte van de begroting wordt voornamelijk veroorzaakt door extra ontwikkelwerk bij Wikiwijs en vervanging voor ziekte en tijdelijke invulling van openstaande vacatures.

De personele lasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	2017	2016
Lonen en salarissen	5.979	5.705
Sociale lasten	994	944
Pensioenlasten	693	637
Overige personele lasten	904	843
Uitzendkrachten	13	46
Inhuur externen	4.927	4.187
TOTAAL	13.510	12.362

De stijging van de totale personele lasten bestaat uit een stijging van de interne personeelslast met € 441.000 (+5,4%) en met een hogere inzet van extern personeel van € 707.000 (+16,7%)

Ten aanzien van het interne personeel bestond het personeelsbestand gemiddeld over 2017 uit 96,7 fte (2016: 92,5 fte), een stijging van 4,5%. De gemiddelde kosten per fte zijn gestegen met 0,9%.

De hogere inzet van extern personeel ten opzichte van 2016 ligt voornamelijk door meer inzet van extern personeel op aanvullend gefinancierde projecten. Dit betreft vooral de subsidie Doorbraak Keten, connectiviteit en nummervoorziening. Daarnaast is er sprake van een verschuiving van tussen de uitbestede diensten door meer inhouse softwareontwikkeling met ingehuurd scrum-teams in plaats van uitbesteed werk.

De pensioenregeling van Kennisnet is een beschikbaar premiestelsel. Kennisnet is niet aansprakelijk voor enige tekorten bij het pensioenfonds.

Uitbestede diensten (Begroot € 1.319k)

De realisatie bij de uitbestede diensten van € 971.000 ligt € 348.000 onder de begroting. Hierbij is er deels sprake van een verschuiving tussen de uitbestede diensten en onderzoekslasten, maar ook minder besteding op het programma Slimmer leren met ICT.

De post uitbestede diensten kan als volgt worden uitgesplitst:

x €1.000	2017	2016
Content- en redactiewerk	194	193
Projectwerkzaamheden	446	1.484
Advieskosten	153	197
Workshops/trainingen	6	53
Overige uitbestede diensten	172	183
TOTAAL	971	2.110

In 2017 zijn de kosten significant lager dan in 2016. Dit is vooral gelegen in de projectwerkzaamheden die € 1.038.000 lager liggen, waarvan € 373.000 betrekking heeft op minder werkzaamheden binnen de aanvullende subsidies. De daling binnen de basissubsidie heeft enerzijds te maken doordat in 2016 is geïntensiveerd om de reserves af te bouwen en anderzijds door een verschuiving naar meer inhouse softwareontwikkelwerk met ingehuurde scrum-teams.

Afschrijvingen (Begroot € 315k)

De afschrijvingen hebben betrekking op de immateriële en materiële vaste activa. De netto afschrijvingskosten liggen licht onder begroting doordat de investeringen iets later in het jaar hebben plaatsgevonden dan vooraf ingeschat.

De netto afschrijvingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	2017	2016
Afschrijving immateriële vaste activa	28	28
Afschrijving materiële activa	255	288
Resultaat verkoop vaste activa	-2	-
TOTAAL	281	316

Huisvestingslasten (Begroot € 582k)

Deze lasten hebben betrekking op de huisvesting van Kennisnet.

De huisvestingslasten liggen onder de begroting, met name door een lagere huur voor de hub aan de Aïdadreef in Utrecht en een teruggave van betaalde servicekosten.

De huisvestingslasten worden als volgt gespecificeerd:

x €1.000	2017	2016
Huur	344	336
Beveiligingskosten	30	30
Onderhoud gebouw & inventaris	3	3
Schoonmaakkosten	67	69
Verzekeringen	33	30
Overige huisvestingslasten	52	63
TOTAAL	529	531

Automatiseringslasten (Begroot € 958k)

Deze lasten hebben vrijwel volledig te maken met onderhoud en beheer van de portalsite(s) en de Onderwijs Community Cloud (OCC) van Kennisnet en de kosten voor interne automatisering. De lagere kosten dan begroot betreffen voornamelijk minder kosten technisch beheer voor het OCC.

x €1.000	2017	2016
Hardwarekosten	50	46
Websitekosten	1	8
Licentie en overige softwarekosten	250	304
Functioneel beheer kosten	21	52
Technisch beheer kosten	575	696
Overige automatiseringslasten	-	2
TOTAAL	897	1.108

De daling ten opzichte van 2016 komt doordat steeds meer diensten intern beheerd worden. Daarnaast zijn er in 2016 in het kader van een IBP-project in de MBO sector bepaalde licenties aangeschaft. Dit was in dit jaar niet nodig.

Communicatielasten (Begroot € 769k)

Deze lasten betreffen voornamelijk lasten van reclame, advertenties en beurskosten. De lagere lasten ten opzichte van de begroting liggen met name in de achterstand in aanvullend gefinancierde projecten, maar ook door minder communicatieactiviteiten in de basissubsidie.

x €1.000	2017	2016
Zaalhuur, congres, seminar, symposia	108	124
Drukwerk en fotografie	31	214
Reclame en advertenties	174	258
Beurskosten	68	72
Overige communicatielasten	12	57
TOTAAL	393	725

In 2017 heeft Kennisnet ingezet op minder inzet van offline communicatiemiddelen. Hierdoor liggen de kosten lager dan in 2016, vooral op het gebied van drukwerk en fotografie.

Onderzoekslasten (Begroot € 265k)

De onderzoekslasten over 2017 bedragen € 470.000 (2016: € 615.000) en liggen daarmee € 205.000 boven het begrote niveau. Dit komt vooral door een onderzoek naar praktische vaardigheden door de universiteit Twente die in de begroting niet was meegenomen.

Door minder onderzoek voor aanvullend gefinancierde projecten, dalen de onderzoekslasten ten opzichte van 2016.

Stimuleringsbijdragen (Begroot € 415k)

De stimuleringsbijdragen betreffen in 2017 bijdragen aan de versnellingsvragen binnen Slimmer leren met ICT. Doordat deze versnellingsvragen minder snel tot uitgaven leiden dan was ingeschat, ligt de realisatie onder de begroting.

De stimuleringsbijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	2017	2016
Stimuleringsregeling Mediawijsheid	-	50
Versnellingsvragen Slimmer leren met ICT	249	244
Overige stimuleringsbijdragen	-	8
TOTAAL	249	302

Door het wegvallen van de stimuleringsregeling Mediawijsheid zijn de lasten voor stimuleringsbijdragen in 2017 lager dan in 2016.

Overige lasten (Begroot € 213k)

De overige lasten liggen onder de begroting en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	2017	2016
Kantoorkosten	125	174
Telefoonkosten	28	27
Overige lasten	30	35
TOTAAL	183	236

De lagere kosten ten opzichte van voorgaand jaar en de begroting kunnen voornamelijk worden verklaard door minder accountantskosten en minder bijdragen voor externe werkgroepen.

Saldo financiële baten en lasten (Begroot € nihil)

De financiële baten en lasten zijn zeer beperkt door de lage rentestanden.

x €1.000	2017	2016
Rentebaten en overige financieringsbaten	5	26
Rentelasten en overige financieringslasten	-2	- 1
TOTAAL	3	25

8.7. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen rechten

Kennisnet heeft in december 2017 een subsidiebeschikking ontvangen voor de basissubsidie 2018 voor een bedrag van € 12.260.000. Daarnaast heeft Kennisnet aanvullende subsidietoekenningen die niet in de balans zijn opgenomen. De toegezegde, doch nog niet ontvangen aanvullende projectsubsidies zijn als volgt te specificeren:

x €1.000	Toegezegd	Ontvangen	Saldo	Reeds op balans blijvend recht	Niet uit de balans
Slimmer leren met ICT	3.924	1.815	2.109	0	2.109
TOTAAL	3.924	1.815	2.109	0	2.109

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Kennisnet is in 2001 een huurovereenkomst aangegaan voor het kantoorpand aan de Paletsingel in Zoetermeer. Deze huurovereenkomst liep per 31 december 2017 af. Over de voorwaarden werd op dat moment nog onderhandeld. Per 31 december 2017 was er dus geen niet uit de balans opgenomen verplichting met betrekking tot het kantoorpand. Op 12 februari 2018 is de nieuwe huurovereenkomst gesloten voor een periode van 4 jaar, met een optie om op te zeggen na 2 jaar.

Behalve het kantoorpand aan de Paletsingel is Kennisnet met de PO-Raad een onderhuurovereenkomst aangegaan voor de huur van een gedeelte van het pand aan de Aïdadreef te Utrecht. De onderhuurovereenkomst loopt van 1 juli 2017 tot en met 30 juni 2024.

x €1.000	31-12-2017
Huurverplichting 2018	25
Huurverplichting 2019	25
Huurverplichting 2020	25
Huurverplichting 2021	25
Huurverplichting 2022	25
Huurverplichting 2023	25
Huurverplichting 2024	25
TOTAAL	175

Per 31 december 2017 heeft Kennisnet een niet in de balans opgenomen totale leaseverplichting, met betrekking tot het wagenpark van € 81.000. De leaseverplichting bestaat uit meerdere contracten, waarvan de laatste afloopt op 1 november 2019. De totale leaseverplichting kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2017
Leaseverplichting 2018	60
Leaseverplichting 2019	21
TOTAAL	81

Kennisnet is verplichtingen en contracten aangegaan die op 31 december 2017 een bedrag betroffen van € 2.050.000 voor kosten na 2017 (exclusief huur en lease). Het bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

x €1.000	31-12-2017
Basissubsidie	1.898
Slimmer leren met ICT	92
Randvoorwaarden in de keten 2018	59
Overbrugging actieplan connectiviteit Q1	1
TOTAAL	2.050

8.8. Aanwending van het saldo staat van baten en lasten

Het vrij te bestemmen resultaat wordt als volgt bepaald:

x €1.000	
Saldo staat van baten en lasten	- 867
Mutatie algemene reserve	5
Mutatie reserve overlopende verplichtingen	1.230
Mutatie vervangingsreserve investeringen	17
Mutatie fonds eOnderwijs	780
Vrij te bestemmen resultaat	1.165

Voorgesteld wordt het vrij te bestemmen resultaat van € 1.165.000 toe te voegen aan de egalisatiereserve basissubsidie OCW. Dit voorstel is als zodanig reeds verwerkt in de jaarrekening.

8.9. Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum.

9. Bezoldiging Topfunctionarissen en leden Raad van Toezicht

Het normenkader rondom de “Wet normering bezoldiging Topfunctionarissen Publieke en Semipublieke Sector” (hierna: WNT) is in 2017 aangepast met de Beleidsregels WNT 2017 bij de inwerkingtreding van de Evaluatiewet WNT 2017.

Met ingang van 2015 is door de Wet verlaging bezoldigingsmaximum WNT het algemene wettelijke beloningsmaximum verlaagd van € 230.474 naar € 178.000. Voor 2017 geldt het individueel toepasselijk beloningsmaximum WNT € 181.000; in 2016 bedroeg dit € 179.000. Voor beloningsafspraken die voor 1 januari 2015 zijn gemaakt, geldt overgangsrecht.

De maximumbeloning van interne toezichthouders of leden van een raad van toezicht zijn met ingang van 1 januari 2015 verhoogd tot maximaal 10% (was 5%) van de voor de instelling geldende maximale beloning. Voor voorzitters is dit percentage 15% (was 7,5%).

Voor het opmaken van de jaarrekening is met dit aangepaste normerings- en verantwoordingskader rekening gehouden.

Er zijn geen leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in 2017. Er zijn geen uitkeringen gedaan wegens beëindiging dienstbetrekking aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking in 2017. Er zijn geen bezoldiging en/of ontslaguitkeringen aan niet-topfunctionarissen betaald die het WNT-maximum in 2017 hebben overschreden.

9.1. Leidinggevende topfunctionarissen

M.R. Kramer

	2017	2016
Functie	MT-lid/Manager Strategie	MT-lid/Manager Strategie
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31.12.2017	01.01.2016-31.12.2016
Omvang van het dienstverband	100%	100%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 108.459	€ 101.872
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 12.939	€ 10.725
TOTAAL	€ 121.398	€ 112.597
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 181.000	€ 179.000

De in de WNT verantwoording opgenomen bezoldiging 2016 van M.R. Kramer is ten opzichte van de jaarrekening 2016 gewijzigd. In 2016 was de reservering vakantiegeld in plaats van de feitelijke uitbetaling vakantiegeld als bezoldigingscomponent verantwoord. Tevens waren de risicopremies vanuit de pensioenregeling en de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 111.751 naar € 112.597. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

A.J.M.M. Maes

	2017	2016
Functie	Bestuurder	Bestuurder
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31.12.2017	01.01.2016-31.12.2016
Omvang van het dienstverband	100%	100%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 167.425	€ 171.330
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.436	€ 19.944
TOTAAL	€ 187.861	€ 191.274
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 181.000	€ 179.000

Deze arbeidsovereenkomst dateert van voor de invoering Wet verlaging bezoldigingsmaximum WNT. Betrokken werknemer valt thans onder het overgangsrecht vanuit de Wet WNT.

De in de WNT verantwoording opgenomen bezoldiging 2016 van A.J.M.M. Maes is ten opzichte van de jaarrekening 2016 gewijzigd. In 2016 was de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 190.931 naar € 191.274. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

M. Mulder

	2017	2016
Functie	MT-lid/Directeur Operations	MT-lid/Directeur Operations
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31.12.2017	01.01.2016-31.12.2016
Omvang van het dienstverband	90%	90%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 131.530	€ 130.109
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.960	€ 18.172
TOTAAL	€ 150.490	€ 148.281
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 162.900	€ 161.100

De in de WNT verantwoording opgenomen bezoldiging 2016 van M. Mulder is ten opzichte van de jaarrekening 2016 gewijzigd. In 2016 was de reservering vakantiegeld in plaats van de uitbetaling vakantiegeld als bezoldigingscomponent verantwoord. Tevens waren de risicopremies vanuit de pensioenregeling en de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 144.005 naar € 148.281. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

J.C.A. Meindersma

	2017	2016
Functie	nvt	MT-lid/Manager Expertise
Duur van het dienstverband in het boekjaar	nvt	01.01.2016-29.02.2016
Omvang van het dienstverband	nvt	90%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	nvt	€ 20.166
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	€ 1.737
TOTAAL	nvt	€ 21.903
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	nvt	€ 26.482

De in de WNT verantwoording opgenomen bezoldiging 2016 van J.C.A. Meindersma is ten opzichte van de jaarrekening 2016 gewijzigd. In 2016 was de reservering vakantiegeld in plaats van de uitbetaling vakantiegeld als bezoldigingscomponent verantwoord. Tevens was de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 17.941 naar € 21.903. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

9.2. Toezichthoudende topfunctionarissen

Drs. H.N. Hagoort

	2017	2016
Functie	Voorzitter	Voorzitter
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31.12.2017	01.01.2016-31.12.2016
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 7.168	€ 7.165
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	Nvt
TOTAAL	€ 7.168	€ 7.165
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 27.150	€ 26.850

Bij de toezichthoudende topfunctionaris was in 2016 de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 7.000 naar € 7.165. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

Drs. B.G.M. Geerdink

	2017	2016
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31.12.2017	01.01.2016-31.12.2016
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 5.165
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	nvt
TOTAAL	€ 5.168	€ 5.165
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 18.100	€ 17.900

Bij de toezichthoudende topfunctionaris was in 2016 de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 5.000 naar € 5.165. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

Drs. J.P. Dieperink

	2017	2016
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31.12.2017	01.01.2016-31.12.2016
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 5.165
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	nvt
TOTAAL	€ 5.168	€ 5.165
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 18.100	€ 17.900

Bij de toezichthoudende topfunctionaris was in 2016 de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 5.000 naar € 5.165. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

Drs. N.G.T. de Jong

	2017	2016
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31-12-2017	01.01.2016-31-12-2016
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 5.165
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	nvt
TOTAAL	€ 5.168	€ 5.165
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 18.100	€ 17.900

Bij de toezichthoudende topfunctionaris was in 2016 de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 5.000 naar € 5.165. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

Drs. G.T.C. Bonhof

	2017	2016
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31-12-2017	01.01.2016-31-12-2016
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.168	€ 5.165
Beloningen betaalbaar op termijn	Nvt	nvt
TOTAAL	€ 5.168	€ 5.165
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 18.100	€ 17.900

Bij de toezichthoudende topfunctionaris was in 2016 de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 5.000 naar € 5.165. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

E. H. van Vliet

	2017	2016
Functie	Lid	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31-12-2017	01.10.2016-31-12-2016
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 5.184	€ 1.292
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	nvt
TOTAAL	€ 5.184	€ 1.292
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	€ 18.100	€ 4.475

Bij de toezichthoudende topfunctionaris was in 2016 de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 1.250 naar € 1.292. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

Drs. H. Kelderman

	2017	2016
Functie	nvt	Lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	nvt	01.01.2016-30-09-2016
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	nvt	€ 3.873
Beloningen betaalbaar op termijn	nvt	nvt
TOTAAL	nvt	€ 3.873
INDIVIDUEEL TOEPASSELIJK BEZOLDIGINGSMAXIMUM	nvt	€ 13.425

Bij de toezichthoudende topfunctionaris was in 2016 de premie bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 3.750 naar € 3.873. Deze aanpassing leidt niet tot een onverschuldigde betaling over 2016.

9.3. Gewezen topfunctionarissen

M.W. van Wetering

	2017	2016
Functie	Voormalig MT-lid	Voormalig MT-lid
Duur van het dienstverband in het boekjaar	01.01.2017-31.12.2017	01.01.2016-31.12.2016
Omvang van het dienstverband	98%	90%
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 118.397	€ 111.430
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.359	€ 17.865
TOTAAL	€ 138.756	€ 129.295

Deze functionaris is uitgetreden uit het management team en thans nog werkzaam binnen Kennisnet. De in WNT verantwoording opgenomen bezoldiging 2016 van M.W. van Wetering is ten opzichte van de jaarrekening 2016 gewijzigd. In 2016 de reservering vakantiegeld in plaats van de uitbetaling vakantiegeld als bezoldigingscomponent verantwoord. Tevens waren de risicopremies vanuit de pensioenregeling niet als bezoldigingscomponent verantwoord. De bezoldiging 2016 is aangepast van € 125.658 naar € 129.295.

10. Ondertekening jaarrekening

De Raad van toezicht van Stichting Kennisnet,
28 maart 2018

Drs. H.N. (Henk) Hagoort

E.H. (Ewald) van Vliet

Drs. N.G.T. (Nico) de Jong

Drs. B.G.M. (Ben) Geerdink

Drs. G.T.C. (Geri) Bonhof

Drs. J.P. (Han) Dieperink

Het Bestuur van Stichting Kennisnet,
28 maart 2018

Drs. A.J.M.M. (Toine) Maes
Bestuurder

Deel 3: Overige gegevens

11. Controleverklaring

